PEPFAR

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

pact building local promise.

fhi360
THE SCIENCE OF IMPROVING LIVES

AIDS Foundation East West
СНІД Фонд Схід Захід

РОБОТА НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

практичний посібник з безпекових питань

2023

INNOВАЦІЇ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ЕПІДЕМІЇ ВІЛ

Посібник створено у рамках проєкту «Інновації для подолання епідемії ВІЛ», який впроваджується за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) у рамках Надзвичайної ініціативи Президента США з надання допомоги у боротьбі з ВІЛ/СНІД (PEPFAR).

Підготовка цього посібника стала можливою завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) та Надзвичайну ініціативу Президента США з надання допомоги у боротьбі з ВІЛ/СНІД. Зміст є винятковою відповідальністю Пакту та партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

Автори посібника: **Олена Коломійчук, Микита Воловод**

Координатори підготовки посібника: **Володимир Курпіта, Ольга Петраш**

Верстка та дизайн: **Тетяна Кабакова**

Подяка:

Автори висловлюють подяку Олексію Проценку та команді БО «Мережа 100 відсотків життя. Запоріжжя» за надані приклади підготовки організації до надзвичайних ситуацій, Катерині Чміль за допомогу у редагуванні посібника та команді проєкту «Інновації для подолання епідемії ВІЛ» за конструктивні рекомендації у ході його підготовки.

ЗМІСТ

Перелік скорочень	4
Вступ	5
Загальні рекомендації	6
Огляд ситуації	7
Планування діяльності НУО під час воєнного стану	9
Виконання програмної діяльності під час війни	11
1. Як знайти укриття та що можна вважати укриттям	11
2. Як поводитися під час бомбардувань, повітряної тривоги, артобстрілів	12
3. Як поводитися зі знайденою зброєю, мінами	13
4. Домедична допомога, самодопомога	13
Як підготувати офіс: функціонування в складних умовах	16
Як підготувати офіс: план евакуації	20
Оцінювання ризиків і побудова сценаріїв	24
Безпека під час онлайн- і офлайн-заходів	28
Взаємодія з ОДА, ВЦА й іншими органами влади	30
Підготовка до поїздок в області, де проходять бойові дії	32
Зв'язок під час поїздок в області, де проходять бойові дії	33
Проїзд на територію громад, розташованих у районах проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)	34
1. Які дозволи й документи потрібні для проїзду, як їх отримати?	34
2. Як поводитися на блокпостах: застереження щодо складу вантажів, відеоспостереження тощо	35
3. Поводження на територіях, де відбувалися або відбуваються бойові дії	36
4. Поводження в разі потрапляння у полон	37
5. Потреби цивільного населення в товарах і послугах	38
Корисні посилання та контакти	40
Нормативна база	41
Контакти рятувальних та аварійних служб	43
Список використаних джерел	44

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АРТ	антиретровірусна терапія
ВГ	вірусний гепатит
ВІЛ	вірус імунодефіциту людини
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
ВЦА	військово-цивільна адміністрація
ЗОЗ	заклади охорони здоров'я
ЗПЕ	збірні пункти евакуації
КГ	ключові групи щодо інфікування ВІЛ
ЛВНІ	люди, які вживають наркотичні речовини ін'єкційним способом
ЛЖВ	люди, які живуть з ВІЛ
МіО	моніторинг і оцінювання
НС	надзвичайна ситуація
НУО	неурядова організація
ПМСД	первинна медико-санітарна допомога
СНІД	синдром набутого імунодефіциту
ТБ	туберкульоз

ВСТУП

З початку ескалації військового конфлікту в лютому 2022 року більшість НУО швидко перегрупувалися та включилися в процес надання необхідної допомоги своїм ключовим групам і загальному населенню: евакуацію населення із зони бойових дій, надання гуманітарної допомоги, створення притулків та іншу діяльність, спрямовану на подолання гуманітарної кризи. Водночас більшість НУО продовжують виконувати статутну діяльність згідно з пріоритетами у сфері врахуванням безпекової ситуації.

Цей посібник створено для НУО, і він містить рекомендації щодо діяльності громадських організацій в Україні під час воєнного стану. У посібнику розглянуто впровадження заходів безпеки, зокрема під час поїздок у місця підвищеного ризику, технології стратегічного планування, проведення організаційної роботи, особливості налагодження зв'язків із військово-цивільними адміністраціями (ВЦА).

Посібник розрахований на керівників і працівників неурядових організацій (НУО), міжнародних організацій, а також усіх зацікавлених у тематиці створення та діяльності громадських організацій в Україні.

Діяльність НУО регулюється Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року N° 5073-VI.

15 березня 2022 року змінено деякі положення Податкового кодексу, згідно з якими громадські та благодійні організації можуть використовувати своє майно, надавати послуги або використовувати доходи для підвищення обороноздатності держави та надання допомоги постраждалим від збройної агресії РФ[1].

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Посібник передбачає практичне застосування наданих рекомендацій у щоденній роботі НУО під час війни.

Рекомендований наступний **алгоритм дій**, який можна адаптувати під потреби кожної окремої НУО відповідно до політичної, військової й економічної ситуації в регіоні:

1. Розробіть сценарії розвитку подій і оцініть ризики, які несе кожен із них.
2. Визначте ймовірність настання кожного зі сценаріїв.
3. Визначте рівень впливу кожного сценарію на програмну діяльність організації.
4. Підготуйтеся до кожного зі сценаріїв, починаючи з найімовірнішого (або найімовірнішого + найнебезпечнішого). Під час підготовки керуйтеся трьома пріоритетними сферами: «Безпека персоналу» – «Безпека чутливих даних» – «Безпека установчих документів і критичного обладнання».
5. Визначте потреби, що виникають під час підготовки до кожного зі сценаріїв і способи закриття цих потреб (наприклад, тренінги для персоналу, закупівля хмарного сервісу для зберігання даних, розробка плану евакуації офісу з міста тощо).
6. За можливості відпрацюйте повний або частковий алгоритм дій у разі найімовірнішому сценарію.
7. Періодично переглядайте аналіз і план дій на випадок зміни ймовірності чи характеру ризиків та сценаріїв.

ОГЛЯД СИТУАЦІЇ

З лютого 2022 року усім без винятку НУО довелося підлаштовуватися під нову реальність; війна вплинула на діяльність НУО, географію надання послуг, побудову процесів, принципи взаємодії з ключовими групами. За даними ЦГЗ, станом на липень 2022 року відбулося зниження надання послуг НУО від 3% до 50% за різними видами порівняно періодом до 24 лютого 2022 року. Також 16 НУО (25%) змінили географію надання послуг[2]. За даними Zagoriy Foundation, до 19% діяльності НУО в Україні зараз займає гуманітарна допомога. Також через гуманітарну кризу й інфляцію в НУО зросла необхідність додаткової фінансової підтримки[3].

Безумовно, робота НУО в умовах воєнного стану значним чином змінилася.

Воєнний стан, особливо для організацій, розташованих поруч із зоною бойових дій або безпосередньо в ній, несе безліч ризиків, основні з яких перелічено далі.

1. Безпекові ризики

В Україні немає жодного безпечного місця для розташування офісу чи проведення польової роботи. Ризики бомбардувань, обстрілів, пошкодження інфраструктурних об'єктів існують усюди, по всій території країни. Також існують ризики особистої безпеки для працівників НУО та ключових груп щодо інфікування ВІЛ (КГ).

2. Операційні ризики

Ризики для поточної діяльності НУО насамперед пов'язані з міграцією, яка може призвести до браку персоналу. Цей ризик неможливо запланувати чи запобігти йому. Значущим чинником також є мобілізація, оскільки в період воєнного стану можуть мобілізувати будь-якого повнолітнього громадянина; також працівник/ця може вирішити мобілізуватися добровільно. Якщо НУО займається діяльністю, що покликана змінити нормативно-правові акти, і використовує інструменти привернення уваги суспільства, умови воєнного стану передбачають повну заборону проведення страйків, масових зібрань та акцій.

Окремо варто зазначити зміни в трудових відносинах. Під час дії воєнного стану допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця в період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку).

3. Зміна правовідносин із донорами та партнерами, з державою

Оскільки воєнний стан вважається форс-мажором, будь-які попередні домовленості, зокрема задокументовані, можуть бути скасовані будь-якою зі сторін. Також на період дії правового режиму воєнного стану конституційні права та свободи громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, можуть обмежуватися. Також можливі тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб у межах та обсязі, що зумовлені забезпеченням можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

4. Фінансові ризики, зокрема через обмеження операцій із валютою

Економіку та фінансову систему України переведено з ринкових засад на управління в ручному режимі для подолання кризи, а кризові регуляції значно ускладнили роботу НУО з іноземними донорами та консультантами. Вартість гривневих бюджетів знижується через надто низьку дохідність банківських депозитів та облігацій внутрішніх державних позик (ОВДП) порівняно з інфляцією, а донори вкрай неохоче йдуть на індексацію бюджетів.

Вимоги воєнного часу, які також можуть значним чином вплинути на діяльність НУО:

- трудова повинність;
- комендантська година;
- заборона масових зібрань;
- особливий режим в'їзду та виїзду;
- примусове відчуження майна;
- встановлення ставок місцевих податків.

Також важливим чинником є географічний. Наразі в Україні наявні різні типи територій: тилові, прифронтові, фронтові, окуповані, деокуповані тощо. Під час планування діяльності варто враховувати особливості кожного типу території.

Загалом відповідь на кризу має ґрунтуватися на вивченні ситуації, оцінюванні ризиків і потреб ключових груп і бути багаторівневою: на рівні клієнтів, на рівні персоналу, на рівні процесів (фінансові операції, зберігання товарів, зберігання документів тощо) та на рівні організації.

ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НУО ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Правильні планування, моніторинг і оцінювання дозволяють підвищити якість та результативність роботи НУО, особливо в період кризи.

Адаптивний менеджмент – це процес ухвалення та виконання управлінських рішень, що забезпечують своєчасну відповідь організації та всіх її структурних підрозділів на зміну параметрів зовнішнього і внутрішнього середовища. Іншими словами, адаптивний менеджмент можливий, якщо ретельний аналіз і рефлексія відповідають процесу ухвалення рішень у межах проєкту.

Проєкт «Інновації для подолання епідемії ВІЛ» розробив концепцію адаптивного менеджменту у вигляді трикрокового повторюваного процесу: огляд – рефлексія – реакція (ОРР).

Короткий огляд

1. Визначення рівня складності проєкту.
2. Визначення стратегії, що відповідає рівню складності.
3. Визначення потреб керівництва, персоналу та необхідних ресурсів.
4. Налагодження процесу адаптивного менеджменту.
5. Впровадження й оцінка планів.

Усі проєкти, особливо в умовах складного й хаотичного середовища, мають будувати міцні відносини з тими, хто всередині або за межами організації та має повноваження ухвалювати рішення щодо бюджетів та інші важливі рішення, щоб забезпечити зворотний зв'язок і швидке ухвалення рішень, коли це потрібно.

Воєнний стан і пов'язані військові дії можна визначити як складне хаотичне середовище. Хаотичне робоче середовище та пов'язані з ним проблеми майже не мають даних для розвитку теорій змін. Стратегія проєкту має спиратися на новітню практику та постійно тестувати й адаптувати підходи[4].

Швидке перепланування можливе за наявності стратегічного плану та поверхневого переоцінювання ключових розділів. У період воєнного стану варто за можливості провести оперативне (або тактичне) планування, оскільки ситуація змінюється динамічно. Оперативне планування спрямоване на розв'язання конкретних питань НУО і спрямоване на визначення й опис заходів, необхідних для досягнення поставлених цілей у короткий проміжок часу.

Якщо в організації змінюються стратегічні або оперативні цілі, що неминуче у випадку ескалації військового конфлікту, знадобиться перепланування.

Оперативний план складається з двох частин: календарної та ресурсної. Після планування в НУО має бути чіткий графік із датами, цілями та відповідальними особами, розрахований на певний короткий період часу.

Щоб створити оперативний план або перепланувати заходи, потрібно детально, наскільки це можливо, оцінити ситуацію:

1. Доцільність продовження поточних проєктів у звичному вигляді.
2. Зміни у форматі діяльності (перехід на дистанційну роботу в разі необхідності, заходи із захисту працівників, переїзд офісу, додаткові послуги для ваших ключових груп).
3. Зміни в штатному розписі та кількості зовнішніх консультантів.
4. Потреби ключових груп, на яких спрямована діяльність НУО.
5. Зміни в цілях організації згідно із ситуацією.

Відповідно до аналізу оперативної ситуації, варто внести зміни в стратегічний план і систему моніторингу й оцінювання.

Зовнішні зміни й обставини не потребують повної відмови від стратегічного планування, проте навіть за умови, що цілі та індикатори організації не змінилися, варто переглянути стратегічний план з урахуванням обставин і ризиків, на які ви не можете вплинути.

Перепланування діяльності НУО під час воєнного стану варто проводити кожних три місяці.

ВИКОНАННЯ ПРОГРАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Виконання програмної діяльності більшості НУО суттєво змінилося, а умови – погіршилися. Попри воєнний стан і ризики, зокрема для особистої безпеки працівників, **проєктна діяльність продовжується.**

Щоб убезпечити працівників і клієнтів, кожній організації потрібно розробити **внутрішню інструкцію** для використання під час роботи. Зокрема, потрібно враховувати особливості місцевості, наявність електроживлення, зв'язку, транспорту, окремо розглянути питання маршрутів до клієнтів (наприклад, соціальний працівник має розуміти, що краще обрати дорогу якомога далі від об'єктів критичної інфраструктури, заздалегідь розуміти, де розташоване найближче до місця проживання клієнта укриття, заклади охорони здоров'я (ЗОЗ) і який громадський транспорт поблизу є доступним. Для групових заходів потрібно вибирати приміщення, які відповідають базовим вимогам безпеки, а офісне приміщення забезпечити всім необхідним на випадок різних сценаріїв.

Під кожен вид діяльності організації має бути розроблено план і опрацьовано ризики.

> *У приміщенні організації наявна аптечка, невеликий запас води (40–60 л). Планується придбати генератор і бочку для води, закуповуються ноутбуки для працівників відділів фінансів, моніторингу й оцінювання (МіО), бухгалтерського обліку. Стаціонарні комп'ютери підключені до джерел безперебійного живлення. Також здійснюється сканування ключової документації, її переносять на жорсткий диск та/або бази із серверами. З безпекових причин деяке обладнання та документація були перевезені в інше приміщення, розташоване в підвалі.*
>
> *БО «Мережа 100 відсотків життя. Запоріжжя»*

1. Як знайти укриття та що можна вважати укриттям

Відповідно до Кодексу цивільного захисту, захисними спорудами цивільного захисту є інженерні споруди, які призначені для захисту населення від впливу небезпечних факторів, що виникають унаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів.

Укриттям можуть слугувати цокольні та підвальні приміщення будинків (крім панельних), підземні паркінги та підземні переходи, а також станції метро. Бажано, щоб в укритті було щонайменше 2 виходи.

Сховище – герметичне приміщення, призначене для тривалого перебування людей.

Зазвичай такі приміщення позначені написом «Укриття». На вході має бути контактний номер особи, яка має ключі від нього та зможе в разі потреби відчинити їх. У разі, коли номера немає, варто звернутися до місцевої ВЦА. Зазвичай оператори гарячих ліній приймають скаргу та передають її місцевим органам для перевірки в дуже короткі терміни.

Три важливі фактори захисту, які потрібно враховувати:

- **відстань** – наскільки далеко укриття від вашого житла чи офісу;
- **міцність споруди** – товсті стіни, бетон, цегла, книги та земля покращують захист, а що більше шарів між вами й загрозою, то краще;
- **час** – наскільки швидко ви дістанетесь укриття та скільки часу зможете в ньому перебувати.

Державна служба надзвичайних ситуацій (ДСНС) розробила Наказ «Про затвердження вимог із питань використання й обліку фонду захисних споруд цивільного захисту», у якому перелічено вимоги до укриття[5] та Приблизний алгоритм дій населення за сигналами оповіщення цивільного захисту «Увага всім», «Повітряна тривога»[6].

Якщо немає можливості чи часу дістатись укриття, варто використовувати **правило «двох стін»:** між вами й потенційною загрозою має бути дві стіни. Зовнішня прийме удар на себе, друга врятує від уламків і осколків. Такими місцями в багатоповерхових будинках можуть бути санвузли, тамбури, зони біля ліфта. Важливо пам'ятати, що це правило працює не лише в горизонтальному, але й у вертикальному вимірі, тобто переховуватися на верхніх поверхах будівлі без технічного поверху небезпечно.

! **Важливо пам'ятати, що задля безпеки інших людей в укриття не можна приносити займисті речовини, речовини із сильним запахом, об'ємні пакунки, тварин.**

Якщо існує загроза обвалу будівлі, потрібно якнайшвидше покинути її, не використовуючи ліфт, за можливості повідомити інших людей про загрозу обвалу та відійти від будівлі на безпечну відстань.

Якщо можливості залишити приміщення немає, варто знайти найзахищеніше місце (під опорними балками, між опорних стін) якомога далі від вікон; додатковим укриттям може слугувати стіл.

2. Як поводитися під час бомбардувань, повітряної тривоги, артобстрілів

Для оповіщення населення в разі загрози вмикаються електричні сирени й лунають протягом 2–3 хвилин. Повідомлення також дублюються через засоби масової інформації та додатки. Почувши сигнал тривоги, потрібно негайно прямувати в найближче укриття.

Під час бомбардувань і артобстрілів не варто залишатися в під'їздах, під арками та на сходових майданчиках, біля автозаправних станцій, легкозаймистих споруд, під чи за автотранспортом, під стінами, в арках багатоповерхових будинків.

За відсутності укриття можна сховатися в таких місцях:

- канави, ями, траншеї достатньої глибини;
- труби водостоків біля доріг;
- заглиблення для огляду автомобілів у гаражах чи СТО;

- колодязі;
- каналізаційні ями (важливо переконатися, що там немає газових магістралей);
- будь-які інші ями та заглиблення.

У випадку повної відсутності місця, куди можна заховатися, потрібно лягти на землю ногами в сторону обстрілу та закрити руками голову, прикривши долонями вуха та відкривши рот. Це захистить від баротравми[7].

3. Як поводитися зі знайденою зброєю, мінами

У зоні бойових дій багато нерозмінованих територій. Міни можуть лежати на дорозі, бути засипані листям чи камінням, висіти на деревах чи бути занурені у воду. Вибухають пристрої від натискання, розриву закріпленого дроту, вони можуть бути керованими дистанційно або навіть запрограмованими на вибух після визначеного тиску, розрахованого на вагу певної кількості людей або техніки.

У містах міни чи гранати часто залишають у будівлях: тимчасово зачинених чи покинутих магазинах, громадських закладах, квартирах.

Як звести до мінімуму ризик натрапити на вибуховий пристрій:

- перед поїздкою в зону підвищеного ризику варто уточнити у ВЦА, чи територія безпечна;
- не можна відходити від перевірених доріг чи стежок; навіть на відстані пів метра від дороги можна натрапити на міну;
- не можна заходити в покинуті будівлі, навіть коли вони мають безпечний вигляд;
- не можна торкатися підозрілих предметів; окупанти часто залишають замінновані дитячі іграшки чи побутові речі;
- варто триматися якомога далі від потрощеної військової техніки;
- у разі поїздки на автомобілі варто оминати предмети на дорозі[8].

У разі виявлення зброї чи підозрілого предмета рекомендовано обгородити місце знахідки, негайно повідомити екстрені служби та виставити охорону ділянки до приїзду екстрених служб. Якщо особа, яка охороняє ділянку, вам незнайома, можна попросити її контактні дані, сфотографувати особу й автомобіль.

Якщо ви помітили міну, то існує висока ймовірність, що поруч є й інші.

4. Домедична допомога, самодопомога

У період воєнного стану кожному громадянину важливо мати базові навички з домедичної допомоги, тому керівництву кожної неурядової організації (НУО) потрібно організувати проведення курсів для своїх працівників і регулярно оновлювати їх знання що два роки[9] [10]. Також існують онлайн-курси[11] [12], проте вкрай важливі практичні навички.

Основні навички після проходження практичних курсів:

- безпека під час надання першої допомоги, зокрема юридична;
- серцево-легенева реанімація, зокрема для дітей;
- ідентифікація потерпілого;
- контакт з екстреними службами;
- зупинка кровотечі;
- травми (переломи);
- прохідність дихальних шляхів;
- судоми;
- інфаркт;
- інсульт;
- обмороження, переохолодження, тепловий удар;
- утоплення;
- масові травми;
- шляхи евакуації.

Немедичному персоналу без спеціальної підготовки не варто намагатися надавати допомогу постраждалим, не маючи достатньо знань або кваліфікації. Людина, яка надає допомогу, має визначати основні ознаки порушення життєво важливих функцій організму людини, знати прийоми надання допомоги та способи транспортування постраждалих осіб. Деякі способи, надані непідготовленою особою, можуть погіршити стан пораненого.

Основний алгоритм домедичної допомоги для немедичного персоналу:

6. Оглянути місце події та переконатися, що вам нічого не загрожує. Найважливіше правило надання допомоги – зберегти власну безпеку. Потрібно звернути увагу на наявність вогню, повітря для дихання, токсичних речовин, а також електрострум і рух транспорту.
7. Оглянути постраждалу особу й убезпечити від чинників повторного травмування: звільнити від контакту зі струмом (лише за допомогою засобів захисту), винести із загазованого приміщення, загасити вогонь, якщо горить одяг, звільнити від тісних предметів або одягу.
8. Оцінити стан і за можливості визначити необхідний вид допомоги: потрібні реанімаційні заходи чи екстрена допомога.
9. Звернутися за допомогою до людей, що перебувають поруч.
10. Викликати екстрені служби.

МОЗ розробило Наказ «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах»[13].

Самодопомога

ВООЗ визначає[14] **самодопомогу** як «здатність окремих осіб, сімей і громад зміцнювати здоров'я, запобігати хворобам, підтримувати здоров'я та справлятися з хворобою й інвалідністю за підтримки медичного працівника чи без нього». Іншими словами, це допомога, яку самостійно, без участі фахівців, людина надає самій собі або іншим людям із такими ж проблемами.

У разі наявності хронічних захворювань і станів варто завжди мати із собою необхідні медикаменти, а вдома зберігати їх двомісячний запас, знати правильне дозування, міжнародну непатентовану назву засобу, аналоги й застереження.

Щоб покращити психоемоційний стан, варто дотримуватися рутини та звичного способу життя: достатньо спати, правильно харчуватися, робити фізичні вправи, раціоналізувати події, що відбуваються, підтримувати контакт із рідними, знаходити час для розслаблення.

У разі потреби в екстреній медичній допомозі потрібно телефонувати 103.

ЯК ПІДГОТУВАТИ ОФІС: ФУНКЦІОНУВАННЯ В СКЛАДНИХ УМОВАХ

Робота команди в умовах війни

Під час пандемії COVID-19 НУО довелося пристосовуватися до нових умов: дистанційної роботи та обмежень у пересуваннях і заходах. Ці навички стануть підґрунтям для адаптації організації під умови війни. Головне завдання керівника – забезпечити не лише життєдіяльність офісу, а й безпеку працівників.

- Потрібно організувати роботу офісу таким чином, щоб у працівників була можливість швидко потрапити в укриття, отримати медичну допомогу або повернутися додому; важливо, щоб із внутрішніми інструкціями був ознайомлений кожен член команди.
- Працівники та консультанти НУО можуть перебувати в інших областях або за кордоном, і потрібно встановити чіткі правила щодо часу роботи офісу, зустрічей персоналу проєктів, робочі години, поведінки працівників під час повітряної тривоги (обов'язково припинити зустріч і пройти в укриття) і відключення електроенергії.
- Варто переглянути графік зустрічей і звітів від штатних працівників та консультантів залежно від графіків відключення електроенергії та місця перебування людей (якщо це потрібно).
- Документообіг варто перевести в електронний формат. Для роботи в цифровому форматі потрібен кваліфікований електронний підпис, який можна замовити в особистому кабінеті в банку. Щоб вибрати систему документообігу, уточніть, яку систему вибрали основні партнери – зручніше, коли всі користуються однією програмою.
- Неформальне спілкування з командою особливо важливе в період кризи. За можливості пропонуйте індивідуальні або групові сесії з психологом.
- Потрібно оновити всі дані про роботу НУО на сайті та в соціальних мережах організації: адреси, контактні телефони й електронну пошту, графік роботи. Також бажано регулярно оновлювати сторінки, публікуючи корисну інформацію та новини від вашої НУО.

Також важливо визначити, які складові життєздатності офісу пріоритетні, чи впливають умови війни на цю пріоритетність. Обговоріть усередині команди питання важливості для офісу регулярного прибирання, наявності обідів, службового транспорту, закупівлі канцтоварів, святкувань днів народження й інших подій, наявність звичайних для довоєнного часу послуг. Обговоріть, як вплине на сталість і якість роботи відсутність деяких звичних послуг або поява нових обов'язків, наприклад – спільної волонтерської діяльності поза проєктною роботою.

Головне – чи зможе команда НУО зберегти свої здобутки, бути ефективною та продовжувати розвиватися в умовах війни?

Перебої з електропостачанням

Для офісів із будь-яким типом розміщення (окрема будівля, кімната в бізнес-центрі, квартира в багатоповерхівці), щоб забезпечити безперебійну роботу, можна придбати альтернативні джерела енергії залежно від наявних бюджетів і встановити антену Starlink[15] для постійного зв'язку. Окрім додаткових джерел електроенергії, варто подбати про безпеку обладнання та встановити реле напруги – пристрій, який у разі стрибків електроенергії на певний час вимикає всі прилади, щоб убезпечити їх від перенавантаження.

Варто пам'ятати, що генератори не є повноцінними замінниками централізованої електромережі, проте можуть допомогти продовжувати роботу за відсутності електроенергії.

Для офісу економічно вигідніші дизельні генератори, оскільки дизельне паливо дешевше, ніж бензин. Також дизельні генератори мають більші терміни гарантії, вони простіші в обслуговуванні.

Вибирати генератор має фахівець, який зможе розрахувати потребу офісу в електроенергії. Варто обчислювати потрібну потужність, беручи до уваги лише критичну групу приладів, що потребують 100% енергозабезпечення під час відключення електроенергії. Не потрібно купувати генератор високої потужності, якщо потреби НУО обмежуються кількома ноутбуками, холодильником і кавоваркою. Специфіка роботи генераторів полягає в тому, що їх потрібно використовувати на 70% від максимального навантаження, інакше прилад швидше псується та виділяє вуглекислий газ.

Для безперебійної роботи генератора потрібно зробити запас палива на 3–5 днів.

Важливо пам'ятати про техніку безпеки:

1. Генератор має працювати на відкритому повітрі.
2. Обслуговувати генератор має лише навчений персонал.

Для безпечного використання генератора під час опадів UNICEF дає наступні поради[16]:

- генератор має залишатися на вулиці, але ви можете подбати про спеціальний контейнер, який захистить прилад від опадів;
- якщо ви заховали генератор під накриття, до нього має бути доступ чистого прохолодного повітря;
- у контейнері потрібно передбачати систему виведення вихлопних газів;
- генератор не повинен перегріватися.

Для офісу також можна придбати павербанки для кожного працівника й акумуляторну станцію для потреб офісу. Портативна зарядна станція буде корисною в разі коротких відключень, якщо ви впевнені, що електропостачання відновиться протягом кількох годин. Її легко заряджати, і навіть невелика станція може підтримувати роботу комп'ютерної техніки протягом тривалого часу. Проте на відміну від генератора, акумулятори потрібно заряджати від електромережі.

Перебої з мобільним зв'язком та Інтернетом

Оскільки за відсутності електроживлення відбуваються відключення провідного інтернет-зв'язку, перевірте налаштування мобільного Інтернету, навчіться роздавати Інтернет із телефонів на ноутбуки й інші пристрої, змініть тарифний пакет на безлімітний, а також перевірте налаштування роумінгу на випадок вимкнення базових станцій окремих операторів.

Також варто розглянути можливість закупівлі додаткового обладнання або покращити наявні засоби зв'язку.

Мобільний маршрутизатор – це пристрій, який також включає модем 4G і точку доступу Wi-Fi. Розгляньте можливість придбати маршрутизатор Wi-Fi з акумулятором і підтримкою SIM-картки, який за відсутності дротового Інтернету автоматично перемикається на мобільний. Більшість мобільних маршрутизаторів мають вбудований акумулятор, а окремі моделі мають вихід для підключення зовнішньої антени. Це корисно вразі низького рівня сигналу мобільних станцій. Швидкість у мобільного маршрутизатора нижча, ніж у дротового, проте можна придбати LTE-антену. Такі антени потрібні для покращення якості приймання мобільного бездротового Інтернету 3G та 4G LTE. Може застосовуватися як в умовах міської забудови, так і в сільській місцевості.

Підсилювач сигналу Wi-Fi – ретранслятор Wi-Fi. Ретранслятори використовують для підсилення сигналу в приміщеннях, які розташовані далеко від маршрутизатора. Сучасні телефони, планшети й ноутбуки зазвичай мають функцію розумного Wi-Fi-роумінгу, завдяки якій пристрій автоматично під'єднується до точки доступу з якіснішим сигналом.

Starlink – супутникова антена, продукт американської компанії SpaceX. Система надає доступ до Інтернету в будь-якій точці планети. Супутникові антени Starlink не залежать від наземних мереж і надають високу швидкість передавання даних, хоча для їх використання є певні обмеження: досить висока вартість самої антени й абонплати, а також обов'язкове розміщення просто неба.

Також поспілкуйтеся зі своїм інтернет-провайдером стосовно типу надання доступу до мережі. Технологія PON (Passive optical network, пасивна оптична мережа) використовується для передавання сигналу через оптичний кабель. Зарядна станція, підключена до оптичного приймача та маршрутизатора, дає змогу користуватися доступом до Інтернету кілька годин у разі відсутності електроенергії. Звісно, це за умови, що доступ до мережі є в серверів постачальника послуг.

Пункт незламності

Якщо ваш офіс пристосований до нинішніх умов, має укриття, джерела живлення, зв'язку та доступ до питної води, можна створити в офісі пункт незламності для місцевих жителів.

У посібнику «Рекомендації щодо створення та організації діяльності пунктів незламності»[17] детально описано, як створити такий пункт.

Пункти облаштовують з огляду на пропускну здатність приміщень. Бажано домовитися з членами команди чи місцевими волонтерськими організаціями щодо постійної присутності щонайменше однієї особи в пункті незламності, яка надаватиме роз'яснення та допомогу населенню.

Навіть якщо ви не готові прихистити значну кількість людей, проте маєте доступ до джерела електроенергії під час відключень, можна запропонувати місцевим жителям приносити пристрої та павербанки до вас на зарядку.

Обігрів

У разі відсутності опалення чи ризику вимкнення опалення важливо заздалегідь підготувати офіс.

1. Енергоефективність. Насамперед потрібно перевірити й утеплити вікна: відрегулювати стулку вікон і перевірити ущільнювач. У разі відсутності опалення в приміщенні можна вибрати одну кімнату зі щільними вікнами та дверима й спробувати обігріти її. Додатковим шаром для збереження тепла в приміщенні можуть слугувати килими або килимове покриття, зокрема на стінах. Від батареї потрібно відсунути меблі та зняти покриття, якщо воно є.
2. Працівникам під час холодів потрібно дотримуватися принципу багатошаровості й більше рухатися. Що більше шарів одягу на людині, то краще збережеться тепло. Взуття також потрібно вибирати багатошарове та з товстою підошвою.
3. Щоб зігрітися, варто вживати теплі напої й уникати вживання алкоголю.
4. З усіх типів обігрівачів найбільш енергоефективними є кондиціонери з функцією обігріву[18]. Бюджетніший варіант – конвектори з високим ККД.
5. Засоби обігріву за відсутності електроенергії. Не варто використовувати народні поради стосовно обігріву, оскільки більшість із них пожежонебезпечні: цеглини на плиті, увімкнений на плиті газ чи великі свічки несуть високий ризик пожежі. Проте існують альтернативні обігрівачі: від дорогих промислових камінів на біопаливі до керосинових чи спиртових пальників (горілок).

Важливо! Якщо ви не можете підготувати офіс до відключень електроенергії та зв'язку, ви обмежені в засобах і бюджеті, або умови погіршуються до неприйнятного рівня – варто подумати про евакуацію офісу та перевезення працівників в інший регіон.

ЯК ПІДГОТУВАТИ ОФІС: ПЛАН ЕВАКУАЦІЇ

У період воєнного стану потрібно підготувати приміщення на випадок надзвичайних ситуацій, навіть якщо офіс чи житло розміщені далеко від зони бойових дій.

З'ясуйте, де розташовані найближчі укриття, підготуйте вказівники та перевірте стан сховищ, зокрема для маломобільних груп населення. Основні чинники, на які варто звернути увагу: на яку кількість людей розраховане укриття, наявність у джерел освітлення, включно з автономним, засобів пожежогасіння, плану евакуації, місць для сидіння (лежання), місткостей із питною водою, засобів медичної допомоги та зв'язку.

Офісні й інші приміщення для роботи **мають бути обладнані первинними засобами для гасіння пожеж:** вогнегасниками, ящиками з піском, бочками з водою, покривалами з негорючого теплоізоляційного матеріалу, пожежними відрами, совковими лопатами, пожежними інструментами (гаками, ломами, сокирами тощо), які використовуються для локалізації та ліквідації пожеж. Засоби потрібно розміщувати в доступних місцях. У квартирі або будинку варто мати побутовий вогнегасник.

Вікна потрібно заклеїти скотчем, щоб запобігти травмуванню уламками дерева та скла або за можливості ущільнити мішками з піском.

До закінчення воєнного часу в офісному приміщенні повинні бути в наявності:

- запас питної та технічної води, продуктів тривалого зберігання (крупи, бобові та горіхи, консерви, сублімована їжа);
- аптечка для надання першої медичної допомоги; додатково кожен працівник має подбати про запас ліків для власного використання з розрахунком на місяць;
- альтернативні засоби освітлення;
- павербанки, акумулятори, а за можливості – генератор чи акумуляторна станція на випадок відключення енергопостачання;
- технології супутникового зв'язку, платформи супутникового Інтернету;
- альтернативне обладнання для приготування їжі (примус, газовий пальник);
- план дій на випадок надзвичайної ситуації, план евакуації.

Перевіряти наявність необхідних запасів потрібно раз на місяць або після НС.

Створивши план евакуації, потрібно визначити відповідальних осіб і провести тренування для представників НУО щодо дій кожного учасника команди.

Також у кожного працівника НУО має бути зібрано пакет основних документів (паспорт, водійське посвідчення, ІПН, дипломи, сертифікати, документ про право власності на житло/автомобіль).

Варто зробити скан-копії документів НУО та перевести всю діяльність НУО в електронну форму.

Відповідальним особам, які вповноважені працювати з кадрами, потрібно зібрати контактні дані всіх працівників НУО й альтернативні контакти на випадок надзвичайної ситуації.

План евакуації

Планів евакуації може бути кілька, наприклад, план евакуації з приміщення та план евакуації з населеного пункту.

Детальний план евакуації з приміщення необхідно розмістити в помітних, добре освітлених місцях у кожному приміщенні НУО. Сучасною та зручнішою альтернативою може стати створення окремого каналу чи ланцюжка повідомлень у додатках для обміну повідомленнями, куди можна буде надіслати повідомлення про евакуацію, НС. Ланцюжок також можна використовувати для опитування персоналу, наприклад, після ракетних ударів або на регулярній основі – раз на день у разі активних бойових дій, небезпеки або раз на тиждень/місяць за відсутності надзвичайних ситуацій.

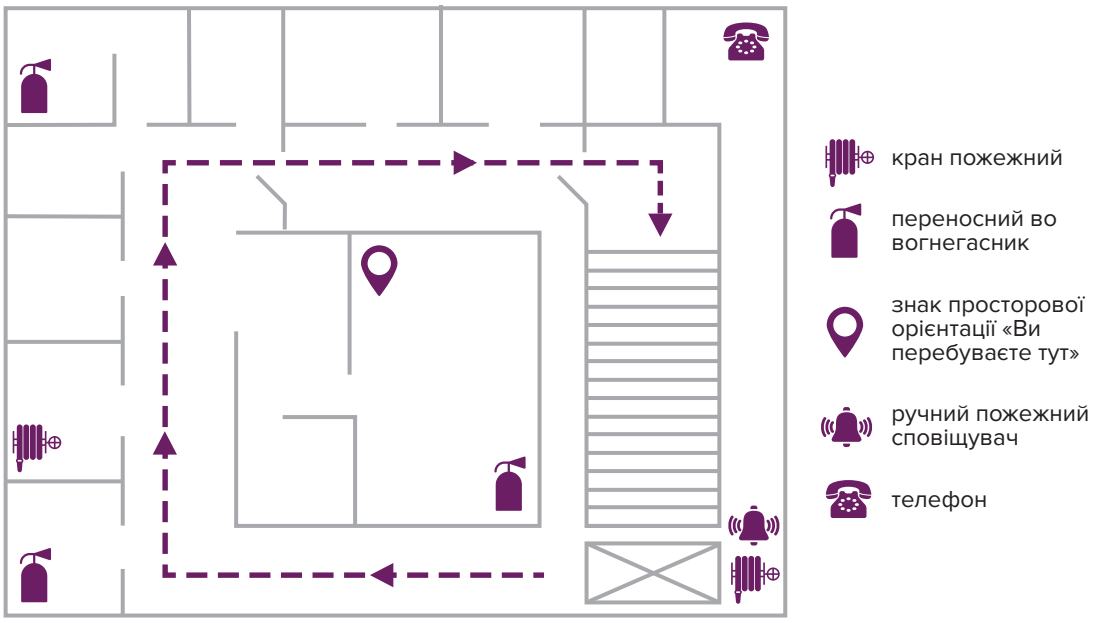
План має складатися з описової та графічної частин:

- в описовій частині зазначають порядок і послідовність евакуації, відповідальних за евакуацію осіб, номери служб (МНС, медичної допомоги, поліції тощо), інструкцію стосовно використання засобів безпеки та пожежогасіння;
- у графічній частині має бути наявний план приміщення із зазначенням шляхів евакуації, розташування вогнегасників, сходів, виходів на вулицю, аварійних виходів, нагадування про заборону користуватися ліфтами під час НС.

У плані має бути враховано шляхи евакуації осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Якщо в офісі працюють або можуть бути присутні іноземці, надписи на плані евакуації мають бути продубльовані англійською мовою.

Зразок плану евакуації людей із поверху

Перед евакуацією офісу необхідно:

- зачинити вікна;
- вимкнути електричні прилади;
- перекрити газ, воду й електрику.

План евакуації з населеного пункту

Рішення про евакуацію цивільних із населеного пункту ухвалює місцева влада; евакуація населення може бути повною або частковою, в окремих випадках – примусовою. Місцеві й обласні органи влади мають розробити плани евакуації населення (приклад[19]).

Евакуацію населення проводять через збірні пункти евакуації (ЗПЕ), у яких збирають, сортують і скеровують людей. ЗПЕ мають бути розміщені в загальнодоступних будівлях поблизу місць зупинки транспорту. Окрім того, поблизу ЗПЕ мають бути розташовані укриття, розраховані на велику кількість людей[20].

Тривожний наплічник

Перше, що потрібно зробити перед початком евакуації – план, про який відомий усім дорослим членам родини та їх рідним. Домовленості мають бути чіткими та передбачати кілька сценаріїв:

1. Точка збору у випадку масової евакуації.
2. Точка збору у випадку рішення виїжджати окремою командою.
3. Час очікування, дії кожного у випадку втрати контакту з іншими.
4. Альтернативні джерела зв'язку.
5. Місце прибуття.

План має бути записаний або надрукований, примірники – перебувати в кожного члена родини в тривожному рюкзаку.

Рюкзак/наплічник має бути об'ємним (від 30 л і більше) і важити до 50 кг. Речі найпершої потреби (засоби гігієни, аптечка) мають бути складені у верхній частині рюкзака.

Рекомендований ДСНС перелік[21 22]

1. Документи та гроші

Паспорт і копії всіх необхідних документів (свідоцтво про народження, військовий квиток, документи про освіту, трудова книжка або пенсійне посвідчення, документи про право власності), гроші (готівка та банківські картки).

2. Необхідна техніка

Зарядні пристрої для телефонів, радіоприймач, ліхтарик, сигнальні пристрої, компас, годинник, компактний набір інструментів (мультитул), ніж, пакети для сміття, блокнот, олівець, нитки, голки, сірники, запальнички.

3. Одяг і гігієнічні засоби

Теплий одяг (якщо є можливість – термоковдра), спідня білизна, надійне зручне взуття, усі необхідні для вас засоби особистої гігієни.

4. Аптечка

Зберіть необхідний стандартний мінімум, обов'язково взявши ліки, які ви вживаєте постійно, і медичні рецепти.

5. Посуд і харчові продукти

Посуд, у якому ви зможете приготувати, розігріти та зберігати їжу. Вода та харчові продукти тривалого зберігання, які не потребують додаткового приготування, на 3 доби.

На кожну дитину рекомендують мати:[23]

- пляшку води;
- батончики;
- записку від батьків, у якій вказано прізвище, ім'я, по батькові дитини, дату народження, адресу проживання, контакти батьків;
- сімейне фото (за бажанням);
- комплект змінної білизни й одягу.

Склад аптечки, рекомендований ДСНС:

1. Спирт – знадобиться і сухий, і медичний спирт, а також антисептичні засоби (для дезінфекції рук) і спиртові серветки.
2. 2 пари гумових рукавичок.
3. Клапан із плівкою для проведення штучного дихання.
4. Ножиці, якими можна швидко розрізати одяг на травмованій людині.
5. Ліки, якими ви користуєтеся, і рецепти на медикаменти.
6. Марлеві серветки, пластирі різних розмірів.
7. Великий шматок тканини, якою можна зафіксувати кінцівку постраждалого.
8. Засоби для зупинки кровотечі: турнікет, кровоспинний бинт із гемостатичним засобом, нестерильні марлеві й еластичні бинти.

Додатково рекомендовано мати копії всіх документів у водонепроникному пакуванні, готівку та платіжні картки, додатково документи на USB-накопичувачі, дублікати ключів від житла, автомобіля, офісу, карту місцевості.

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ І ПОБУДОВА СЦЕНАРІЇВ

Що таке оцінювання ризиків?

Оцінювання ризиків – це процес визначення небезпеки, яка вже існує або може виникнути в процесі діяльності НУО. Управління ризиками – визначення, оцінювання й пріоритезація ризиків.

Комплексне оцінювання ризиків для НУО потрібне для розробки плану заходів задля зменшення ризику; оцінювання потреби в ресурсах; оцінювання можливості виконання проєктних завдань.

Нижче наведено узагальнений перелік, який використовується для аналізу ризиків у НУО, з прикладами[24].

Зона ризику	Опис	Приклади
Безпекові ризики, ризик воєнного часу	Насильство, злочини	Викрадення персоналу
	Військові дії	Військові дії в місці розташування НУО
		Наслідки бомбардувань
	Порушення безпеки	ДТП
		Пожежа в офісі або будинку
Фінансові ризики	Використання ресурсів НУО не за призначенням	Нецільове використання гуманітарної допомоги
		Підкуп місцевих чиновників
		Нецільове використання грантових коштів або пожертв
Інформаційні ризики	Втрата даних, порушення або неправильне використання інформації	Розголошення персональних даних або іншої конфіденційної інформації
Юридичні ризики	Порушення законів/правил	Порушення трудового кодексу, інших нормативно-правових актів
Репутаційні ризики	Дії, оголошення або заклики, які шкодять репутації НУО	Неналежне спілкування персоналу в соціальних мережах
		Негативне висвітлення діяльності в ЗМІ
		Негативні публічні заяви або судові процеси з боку персоналу, колишніх працівників або зацікавлених сторін
Оперативні ризики	Неможливість досягнення цілей	Помилки персоналу
		Відсутність спроможності
		Нестача бюджету

Які інструменти краще використовувати?

Для ефективного оцінювання ризиків можна використовувати компоненти PESTEL-аналізу (розширений варіант PEST-аналізу), що враховує основні зовнішні чинники.

Нижче описано, як розшифровується оригінальний акронім PESTEL.

P – політичні чинники: включають такі елементи, як податкова політика, зміни торгових обмежень і тарифів, а також стабільність урядів.

E – економічні чинники: включають відсоткові ставки, рівень інфляції, валовий внутрішній продукт, рівень безробіття, рівень наявного доходу та загальне зростання або спад економіки.

S – соціальні чинники: включають демографічні тенденції, як-от кількість населення, вік і етнічний склад, а також культурні тенденції, зокрема ставлення до ожиріння та споживча активність.

T – технологічні чинники: включають зміни в темпах розробки нових продуктів, підвищення рівня автоматизації та прогрес у сфері надання послуг тощо.

E – чинники навколишнього середовища: включають стихійні лиха, погодні умови тощо.

L – юридичні чинники: включають закони, що стосуються таких питань, як працевлаштування, охорона здоров'я та безпека, дискримінація й антимонопольна діяльність.

Щоб провести PESTEL-аналіз для НУО в період воєнного часу, необхідно визначити зовнішні чинники, які найбільше впливають на функціонування НУО, оцінити їх вплив на діяльність НУО, розробити стратегію подальшої роботи НУО відповідно до зовнішніх факторів.

1. Основним політичним чинником варто вважати військові дії. Під час проведення аналізу варто врахувати регіони провадження діяльності НУО, військову ситуацію та пронози.
2. Серед економічних чинників – динаміка ВВП і економічна криза, інфляція, витрати організації, зміна потреб організації. Якщо ви змінюєте діяльність або її формат, це, безумовно, вплине на бюджет і потребу в ресурсах. Варто оцінити фінансову спроможність НУО й підходити до питання запланованих видатків виважено. Рекомендований горизонт фінансового планування в умовах воєнного стану – 3 місяці.
3. Соціальні чинники в умовах воєнного стану – це зовнішня та внутрішня міграція громадян, включно з тою часткою населення, на яку спрямована діяльність НУО, зміни в стилі та рівні життя. Для НУО, які працюють у сфері надання послуг, потреби для частини представників ключових груп змінилися з фокусних на базові: житло, харчові продукти, медична допомога, пошук роботи.
4. З технологічних чинників варто насамперед враховувати віялові вимкнення електроенергії, відсутність доступу до води й газу у вас і ваших клієнтів. Окрім базових чинників варто також звернути увагу на появу нових джерел доступу до інформації, зокрема додатків, зміни в доступності зв'язку в зонах бойових дій або наближених до них районах.

5. До екологічних чинників належать, наприклад, погодні умови, і під час оцінювання варто врахувати ймовірність відсутності опалення в холодну пору року, а також обмежений чи відсутній доступ до питної води через забруднені/заражені ґрунтові води.
6. Правові чинники можуть значним чином вплинути на роботу НУО, тому варто врахувати зміни до чинного законодавства. Особливу увагу варто звернути на НПА щодо податкової та бухгалтерської звітності.

Що таке оцінювання ризиків на основі сценарію?

Ризики та плани на випадок надзвичайних ситуацій, шаблон

Ризик	**Вплив ризику на діяльність організації**	**Імовірність виникнення** Дуже ймовірно – 4, 3 Можливо – 2 Малоймовірно – 1 Дуже малоймовірно – 0	**Потенційний вплив** Дуже високий ризик не дасть змоги досягнути цілей	**Стратегія**	**Відповідальність (орган влади, особа)**	**Оновлення**

Результати аналізу можуть застосовуватися до таких напрямів роботи організації:

- управління й організаційно-правова структура;
- програмне планування й управління;
- фінансовий менеджмент;
- управління закупівлями та договірною діяльністю;
- партнерські відносини та комунікація;
- місце розташування та географія роботи;
- проєктна діяльність.

Плануючи стратегію дій у разі настання кожного з можливих ризиків, доречно враховувати такі сфери:

- безпека персоналу;
- безпека чутливої інформації;
- безпека організаційної документації.

Для умов воєнного стану варто розглянути як прикладний інструмент оцінювання ризиків на основі сценаріїв – це оцінювання, спрямоване на конкретну загрозу, проблему або небезпеку. Військові сценарії та пов'язані з ними симуляції дозволяють планувати за межами звичайних моделей, виявляти загрози та допомогти НУО напрацювати стратегію. Деякі події можуть бути малоймовірними, але якщо вони дійсно відбудуться, наслідки можуть бути катастрофічними (до прикладу, вибух атомної електростанції в радіусі 100 км).

Приклади сценаріїв, які варто розглянути НУО, що провадять діяльність в Україні:

1. Звільнення усіх або значної частини окупованих територій.
2. Посилення військових дій поруч із місцем провадження діяльності НУО.
3. Військові дії безпосередньо в місці провадження діяльності.
4. Часткова чи повна відсутність електроенергії/водопостачання/опалення в офісі/місті протягом певного часу.

БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ОНЛАЙН- І ОФЛАЙН-ЗАХОДІВ

Офлайн-заходи

Масові заходи у випадку НУО – зібрання великої кількості людей у публічному місці. Це можуть бути конференції, масові публічні акції та мітинги. До масових заходів не належать тестування в мобільних пунктах або людних місцях, навчання персоналу, виробничі наради, зустрічі з клієнтами або проведення груп самодопомоги.

У пункті 8 статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»[25] визначено, що військове командування разом із військовою адміністрацією можуть самостійно або із залученням органів місцевого самоврядування забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів.

У випадку, якщо військова адміністрація адміністративної одиниці (області або м. Києва) не заборонила проведення масових заходів, для проведення масового офлайн-заходу організаторам потрібно звернутися за погодженням до виконавчих органів міських, селищних і сільських рад не пізніше, ніж за 5 робочих днів до дня проведення заходу.

У повідомленні організатор заходу має зазначити: дату проведення, час початку та тривалість мирного зібрання; мету проведення; місце або маршрут; очікувану кількість учасників; ПІБ організатора та відповідальної особи; інформацію про намір встановлення тимчасових споруд та використання звукопідсилювальної техніки.

Організатор має гарантувати безпеку: дотримання громадського порядку, заходів пожежної безпеки, наявність засобів першої медичної допомоги й залучення пожежно-рятувальних підрозділів.

У разі проведення тренінгів, семінарів, конференцій, які не потребують дозволів військових адміністрацій, НУО-організаторам варто дотримуватися загальних правил безпеки воєнного часу:

1. Поруч із приміщенням має бути укриття (споруди цивільного захисту) у радіусі 500 м. Це може бути підвал у самій будівлі або розташовані поруч підземні переходи, тунелі (станції метрополітену, автодорожні, магістральні, пішохідні), підземні склади, споруди котлованного типу (автостоянки, паркінги, гаражі, підземні торговельні центри, підприємства громадського харчування, магазини), підвальні й цокольні поверхи будівель[26].
2. У будівлі, де проходить захід, обов’язкова наявність маршрутів евакуації до укриття та помітної вивіски на самому сховищі. Рекомендовано перед початком заходу перевірити доступність укриття, зокрема для маломобільних груп населення, на яку кількість людей воно розраховане, наявність в укритті джерел освітлення, зокрема автономного, засобів пожежогасіння, плану евакуації, місць для сидіння (лежання), місткостей із питною водою, засобів медичної допомоги та зв’язку.

3. Перед початком заходу варто розробити чітку інструкцію щодо дій за сигналом тривоги та провести тренування для представників НУО-організатора.
4. На початку заходу провести короткий інструктаж і ознайомити учасників із правилами безпеки та планом евакуації. Також варто призначити відповідальну за заходи безпеки особу з-поміж організаторів.
5. У разі повітряної тривоги необхідно негайно припинити захід, сповістити про повітряну тривогу учасників і забезпечити їх евакуацію.

Онлайн-заходи

Бажано, щоб у кожної організації був розроблений короткий план-інструкція щодо проведення онлайн-заходів.

На початку зустрічі варто попередити всіх учасників про можливість повітряної тривоги, відключення електроенергії та зв'язку, організувати запис зустрічі й попередити про алгоритм дій у разі, якщо зустріч доведеться скасувати.

ВЗАЄМОДІЯ З ОДА, ВЦА Й ІНШИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ

Адвокація

Адвокація, тобто просування інтересів і цілей НУО – постійний процес, спрямований на зміни політики та законодавства через взаємодію з людьми, що ухвалюють рішення. Також адвокація може бути спрямована на зміну суспільної думки. Окремо можна розглянути адвокацію дозволу та підтримки програмної діяльності НУО на територіях, підпорядкованих місцевим органам влади.

Навіть якщо НУО раніше не вела жодних комунікацій з органами влади, у період воєнного стану варто налагодити зв'язки. Місцева влада розробляє заходи безпеки та плани евакуації, видає дозволи на виїзд за кордон і до певних територій – доступ до відповідальних осіб значно скорочує процеси логістики та планування для НУО. Національні органи виконавчої влади своєю чергою розробляють політику, яка впливає на діяльність і НУО загалом, а також життя кожного з працівників чи клієнтів.

Перед початком адвокаційної діяльності на національному, обласному або місцевому рівні НУО має визначити ключові питання:

1. Хто ухвалює рішення.
2. Коли варто починати процес адвокації, зокрема залежно від бюджетного процесу.
3. Ціль і очікувані результати взаємодії.
4. До яких ініціатив можна долучитися (робочих груп, засідань, зборів) для просування своїх цілей.
5. Відповідність ваших цілей цілям громади та спільнот.
6. Комунікаційна стратегія та інструменти (ключові повідомлення, аргументи, участь спільнот).
7. Індикатори.

У разі, якщо адвокація спрямована на коротку або одноразову діяльність (наприклад, отримання дозволу на в'їзд до деокупованих територій), адвокаційний план буде коротшим:

1. Хто ухвалює рішення.
2. Ціль і очікувані результати взаємодії.
3. Відповідність ваших цілей цілям громади та спільнот.
4. Комунікаційна стратегія й інструменти (ключові повідомлення, аргументи, участь спільнот).
5. Індикатори.

Комунікація з органами влади

Одним з основних інструментів адвокації є участь у роботі системи зсередини, тобто участь у робочих групах, нарадах, зібраннях. Для цього варто вибрати одну людину, яка буде представляти ваші інтереси, і написати чітко сформульований запит органу влади, який ухвалює рішення, з проханням долучитися до обговорення вашої цілі. Якщо за вашими даними подібних обговорень поки не відбувається – попросити про особисту зустріч представників НУО з особою, яка ухвалює рішення, і вже на зустрічі запропонувати створити робочу групу на відповідному рівні влади. Постійно активна робоча група, яка створена для обговорення вашої цілі, може стати дуже зручним майданчиком для взаємодії з органами влади.

Якщо ви не знаєте, який саме департамент чи відділ органу влади відповідає за цікавий вам напрямок, адресатом варто вказати керівника органу влади. Військово-цивільні адміністрації виконують повноваження органів місцевої влади, зокрема делеговані. Безпосереднє керівництво військово-цивільними адміністраціями населених пунктів здійснюють їх керівники, а загальне – керівники обласних ВЦА, керівник АТЦ, командувач об'єднаних сил. ВЦА населених пунктів є юридичними особами публічного права, проте районні й обласні державні адміністрації тимчасово набувають статусу військово-цивільних адміністрацій і не потребують реєстрації окремої юридичної особи[27].

Якщо ви знаєте, який відділ чи департамент відповідає за питання, що вас цікавить, лист варто спрямовувати керівнику цього департаменту чи відділу.

Загальні принципи створення листів органам влади – це офіційний стиль спілкування та максимально стислий і конкретний зміст із чітким описом проблеми. Вашу позицію варто підкріпляти посиланням на чинні документи, норми ЄС, дослідження, протоколи ВООЗ або інших міжнародних організацій. Також у листі обов'язково мають бути контактні дані відповідальної особи від НУО, а після надсилання листа варто через 3–5 днів зв'язатися з органом влади й уточнити, чи лист отримано, а також, хто саме відповідатиме за цей напрямок надалі.

Окрім безпосередньої участі у формуванні місцевої політики, варто відстежувати викладені для публічного обговорення документи й надавати пропозиції, долучатися до нарад, тренінгів, обговорень, пропонувати технічну підтримку (наприклад, аналіз наявної нормативної бази).

> *Наша організація побудувала ефективну співпрацю з органами місцевого самоврядування. Від них ми отримали посвідчення волонтерів, а працівники організації допомагають працівникам Центру соціальних служб у штабі прийому ВПО, який організувала запорізька влада. Благодійна організація «Мережа 100 відсотків життя. Запоріжжя» є членом Координаційної ради волонтерського руху при Запорізькій обласній військовій адміністрації.*
>
> *БО «Мережа 100 відсотків життя. Запоріжжя»*

ПІДГОТОВКА ДО ПОЇЗДОК В ОБЛАСТІ, ДЕ ПРОХОДЯТЬ БОЙОВІ ДІЇ

Перепустки, дозволи

Гарантувати безпеку під час поїздок у місцевості, наближені до бойових дій, неможливо. Важливо переконатися, що всі члени команди знають про свою зону відповідальності, розуміють і правильно оцінюють ризики, пройшли тренінги з домедичної допомоги та є достатньо підготовлені до поїздки в небезпечні зони. Кожного члена команди потрібно екіпірувати бронежилетом та іншими засобами захисту.

Перед поїздкою на деокуповані чи наближені до бойових дій території потрібно отримати перепустку у ВЦА. У кожній області власні правила проїзду, які можуть змінюватися залежно від ситуації, тому варто підготувати альтернативний план роботи в разі відмови. Також варто заздалегідь попередити керівників чи представників громад, у які ви прямуєте, про дату й мету своєї поїздки. Якщо НУО везе гуманітарний вантаж, це допоможе заздалегідь сформувати черги з людей, які потребують допомоги.

Їхати з підконтрольних Україні регіонів на тимчасово окуповані території Донецької, Луганської та Херсонської областей не заборонено, проте проїзд дозволено лише в колоні транспорту й за попередньою реєстрацією онлайн. Проїзд дозволений на легкових автомобілях із номерами реєстрації будь-якого регіону. Заборонений проїзд вантажівками масою понад 3,5 тони й автобусами, розрахованими більш як на 22 місць для сидіння. Потрібно мати документи на автомобіль і документи, що посвідчують особи водія й пасажирів.

Обласні військові адміністрації створили гарячі лінії для осіб, які планують виїжджати в області, де ведуться бойові дії. Контакти гарячих ліній, які відомі на момент розробки посібника:

Донецька область **+380 (98) 484 78 27**

Луганська область **+380 (99) 213 88 81, +380 (93) 161 57 03**

! **Рішення щодо поїздок у місця підвищеного ризику має ухвалювати кожний працівник НУО самостійно та свідомо. Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо склалася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, згідно із Законом «Про охорону праці».**

ЗВ’ЯЗОК ПІД ЧАС ПОЇЗДОК В ОБЛАСТІ, ДЕ ПРОХОДЯТЬ БОЙОВІ ДІЇ

У прифронтовій зоні зв’язок може глушитися засобами радіоелектронної боротьби (РЕБ). Також представники операторів мобільного зв’язку попереджають, що однією з головних причин проблем зі зв’язком можуть бути збій електропостачання та пошкодження мережі.

Основні поради щодо зв’язку:

1. Міжнародні гуманітарні організації рекомендують використовувати окремий мобільний телефон для поїздок у зони підвищеного ризику. Обов’язково майте запасний повністю заряджений телефон. Зберігайте його вимкненим і захованим, щоб його було важко знайти, з підключеною й активованою SIM-карткою. Якщо ви не маєте змоги купити окремий пристрій, варто принаймні видалити всю наявну інформацію: номери телефонів, листування в додатках для обміну повідомленнями, історію у вебпереглядачах. Найкраще для поїздок використовувати найпростішу модель кнопкового телефона, оскільки на більшості блокпостів вміст телефонів перевіряють.
2. За можливості варто придбати супутникові телефони. Їх перевага в тому, що ви не будете залежати від наявності зв’язку від місцевих операторів, проте вартість дзвінків і мобільного інтернет-трафіку вкрай висока, супутниковим телефонами рекомендовано користуватися лише надворі, а основна їх функція – екстрений зв’язок.
3. Екстрені контакти: запишіть номери, паролі на аркуші паперу та заховайте в неочевидному для пошуку місці.
4. Не залишайте на телефоні фотографії та відео, зроблені під час поїздок.
5. У зоні бойових дій можлива відсутність електроенергії, тому обов’язково майте павербанк, який варто використовувати лише в крайньому разі.
6. Складіть розклад спілкування з одною або двома довіреними особами. Намагайтеся дотримуватися цього розкладу.
7. Варто домовитися з довіреними особами, які перебувають у спокійніших регіонах, про кодові слова або паролі на випадок надзвичайних ситуацій і залишити їм інструкції.

ПРОЇЗД НА ТЕРИТОРІЮ ГРОМАД, РОЗТАШОВАНИХ У РАЙОНАХ ПРОВЕДЕННЯ ВОЄННИХ (БОЙОВИХ) ДІЙ АБО ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ТИМЧАСОВІЙ ОКУПАЦІЇ, ОТОЧЕННІ (БЛОКУВАННІ)

До оновленого переліку територіальних громад[28], розташованих у районах проведення воєнних (бойових) дій або в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), входить 9 областей. Це територіальні громади Донецької (66), Харківської (56), Дніпропетровської (10), Луганської (37), Запорізької (56), Херсонської (49), Миколаївської (26), Сумської (22), Чернігівської (4) областей. Загалом у переліку наразі 326 громад[29].

1. Які дозволи й документи потрібні для проїзду, як їх отримати?

Для перевезення гуманітарних вантажів у зону бойових дій або на території, наближені до бойових дій, потрібно отримати перепустку від ВЦА, для чого потрібно написати заяву на ім'я голови ВЦА. У заяві потрібно вказати марку й номер автомобіля, надати паспортні дані водія й інших осіб, описати мету поїздки, склад вантажу, кому вантаж призначений, додати скан-копії документів:

- паспорти;
- право власності на автомобіль;
- водійські права водія.

В'їзд на тимчасово окуповані території

З порядком подання заявки на перетин лінії розмежування можна ознайомитися на офіційних сайтах відповідних ВЦА чи ОДА. Спеціальний дозвіл видають для одноразового або багаторазового в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, він дійсний протягом зазначеного в заяві документально підтвердженого терміну.

В'їзд на тимчасового окуповані території із серпня 2022 року відбувається виключно за електронними заявами; внесення змін у заявку щодо дати виїзду, марки та державного номера автомобіля, списку осіб, які включені в заявки на виїзд, не дозволяється.

З метою забезпечення виконання постанови Кабінету Міністрів України № 1455 «Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан» створено й почала роботу комендатура за адресою м. Запоріжжя, вул. Оріхівське шосе, 36. Першочергове завдання утвореної структури – упорядкування виїзду на тимчасово окуповану територію.

- Заявка на виїзд цивільних осіб на тимчасово окуповану територію Бердянського району: https://forms.gle/J8xK6yKX21tqNQ7K9
- Заявка на виїзд цивільних осіб на тимчасово окуповану територію Василівського району: https://forms.gle/FLeGeE7hbkzEJy1E6
- Заявка на виїзд цивільних осіб на тимчасово окуповану територію Мелітопольського району: https://forms.gle/Jxi3uZDkps9UrgNj6
- Заявка на виїзд цивільних осіб на тимчасово окуповану територію Пологівського району: https://forms.gle/mQNMDqzG3k6QKCV16
- Заявка на виїзд цивільних осіб на тимчасово окуповану територію Донецької області: https://forms.gle/WyhBVRk3aQA2UUan6
- Заявка на виїзд цивільних осіб на тимчасово окуповану територію Луганської області: https://forms.gle/3pwuMUhf4vRR8AWc8
- Заявка на виїзд цивільних осіб на тимчасово окуповану територію Херсонської області: https://forms.gle/m4yZUbx9m4BXrqCbA

ПОРЯДОК виїзду на тимчасово окуповану територію: https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000192/192510.pdf

ІНСТРУКЦІЯ з оформлення заявок на виїзд на тимчасово окуповану територію: https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000192/192511.pdf

Номери телефонів для надання консультацій:

Донецька область **+380 (98) 484 78 27**

Луганська область **+380 (99) 213 88 81, +380 (93) 161 57 03**

2. Як поводитися на блокпостах: застереження щодо складу вантажів, відеоспостереження тощо

Блокпости

Блокпости розміщаються по всій території України, проте в місцевостях, наближених до бойових дій, вимоги до проїзду через блокпости суворіші. Варто бути готовими до суттєвих затримок через процедури перевірки документів і огляду вантажів.

Для власної безпеки й уникнення непорозумінь рекомендовано:

- до поїздки зняти всі пристрої відеофіксації (відеореєстратори);
- наближаючись до блокпоста:
  - зменшити швидкість автомобіля до мінімальної;
  - підготувати документи для перевірки (документ має бути оригіналом – паперовим паспортом-книжкою або ID-карткою; на блокпості можуть відмовити в проїзді в разі пред'явлення документа в застосунку «Дія»);
  - вимкнути фари й увімкнути світло в салоні автомобіля;
- заховати телефон або інші пристрої, призначені для відео- або фотозйомки, знімати осіб на блокпості заборонено, а вміст карт пам'яті пристроїв можуть переглянути;

- не виходити з автомобіля без дозволу чи прохання осіб на блокпостах;
- не заходити за спини й не покидати поле зору осіб на блокпостах;
- підготувати автомобіль до процедури огляду – переконайтеся, що весь вантаж доступний для огляду (коробки не заклеєні, пакети й мішки не зав'язані), інакше це суттєво збільшить час огляду;
- після огляду повільно набирати швидкість;
- якщо ваш автомобіль конфіскують, потрібно вимагати офіційний дозвіл військового керівництва – документ у вигляді спеціального акта, завіреного командуванням не нижче командира частини. Кожен автовласник, у якого забрали автомобіль, має право на відшкодування вартості автомобіля за наявності акту.

Вантажі

На окуповані території категорично заборонено перевозити товари подвійного призначення, військові товари, бланки суворої звітності тощо[30]. У зону бойових дій частину таких товарів провозити можна, але лише за погодженням ВЦА. Тому під час написання заяви варто вказати не лише перелік, якщо товари належать до переліку з Наказу, а й отримувачів із зазначенням контактних даних.

> *Для проходження блок-постів на території, яка контролюється Україною, необхідно мати із собою документи, що посвідчують особу, а також бажано мати посвідчення волонтера від влади. У разі неможливості отримати таке посвідчення бажано мати посвідчення працівника організації з печаткою організації чи лист, у якому зазначено мету поїздки та товарно-матеріальні цінності, які людина перевозить (у разі такої необхідності).*
>
> *З метою збереження життя працівників наша організація не відправляє їх на тимчасово окуповані території й на території, де ведуться активні обстріли. Здебільшого організація через партнерів та налагоджені зв'язки шукає волонтерів, які виїжджають на такі території, і через них передає необхідну допомогу тощо.*
>
> *БО «Мережа 100 відсотків життя. Запоріжжя»*

3. Поводження на територіях, де відбувалися або відбуваються бойові дії

Основні засади щодо захисту працівників гуманітарних місій затверджені в Женевських конвенціях 1949 року[31] та Протоколах I та II 1977 року. Ці документи окреслюють права й обов'язки **некомбатантів** під час збройних конфліктів. До некомбатантів належать громадяни, які не є учасниками конфлікту.

Місцеві НУО або НУО із сусідніх регіонів можуть швидко реагувати на потреби місцевого населення й мають найкращий доступ до інформації щодо потреб, мапи проїзду, кращі контакти з місцевою владою. Проте зони бойових дій або зони, де нещодавно відбувалися бойові дії, є очевидно небезпечними. Проїзд у зону конфлікту несе ризики, які має перекривати мета поїздки, і кожен член команди має виконувати певну важливу функцію.

Основні рекомендації щодо **поведінки в зоні бойових дій** або наближеній до неї:

- варто отримати свіжі рекомендації від ВЦА щодо маршрутів, мапи проїзду й екстрених контактів на випадок НС;
- кожному члену команди потрібно мати із собою записані на папері основні медичні дані: групу крові, алергічні реакції, дані про вакцинацію, дані про хронічні захворювання та медикаменти, які вживаються системно;
- кожен член команди має знати ціль і мету поїздки та вміти пояснити їх у разі необхідності;
- не варто заздалегідь повідомляти громадськість про заплановані виїзди, зокрема в соцмережах;
- потрібно завжди мати на безпечній території довірену контактну особу, яка знає деталі плану поїздки, розклад, очікуваний час повернення;
- одяг має бути стриманих кольорів, недорогим і відповідати сезону; не можна вдягати військову форму або одяг, який її нагадує;
- під час перебування в або біля зони військового конфлікту не варто вживати алкоголь або ПАР;
- потрібно мати із собою павербанк, ліхтар, аптечку домедичної допомоги, заряджений мобільний телефон;
- якщо поїздки регулярні, варто кожного разу змінювати маршрути;
- заборонено фотографувати військові контрольно-пропускні пункти, блокпости, мости, об'єкти критичної інфраструктури;
- у будь-якій точці маршруту варто знати, яким чином дістатися безпечного місця в разі НС.

ДСНС розробила інструкції щодо дій в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру, які включають розширені рекомендації для населення[32].

4. Поводження в разі потрапляння у полон

Усі члени команди мають бути ознайомлені з правилами поведінки у разі потрапляння в полон, навіть якщо ризик цього низький.

Полонені можуть зазначати порушень міжнародних норм права й піддаватися насильству та катуванню: не мати доступу до їжі, води, до гігієнічних процедур, туалету, медичної допомоги.

У разі потрапляння у полон варто максимально збільшити свої шанси на виживання. Поради у разі потрапляння у полон:

- відновіть і зберігайте зібраність;
- зберігайте стриману, непровокаційну позу;
- змусьте викрадачів бачити у вас людину;
- дотримуйтеся правил, установлених викрадачами;
- відповідайте на запитання якомога коротше;

- прийміть обставини з гідністю;
- намагайтеся максимально дотримуватися законів України та правил людського буття й уникайте спроб примусу до вчинення злочину, неетичної поведінки;
- визначте свої цілі;
- зберігайте певну форму контролю над своїм оточенням;
- зберігайте свій розум активним;
- шукайте гумор у своїй ситуації;
- їжте й робіть фізичні вправи;
- активно використовуйте методи боротьби зі стресом;
- прийміть свої недоліки;
- будьте толерантними до інших заручників;
- зберігайте надію.

Ситуації захоплення дуже різноманітні, тому важливо бути гнучкими й адаптувати стратегії та правила поведінки до конкретного випадку. Такий підхід збільшить ваші шанси на виживання, а також зведе до мінімуму наслідки перебування в полоні, дозволивши гідно дочекатися звільнення[33].

5. Потреби цивільного населення в товарах і послугах

Люди, які залишилися на окупованих територіях, пережили кризу. Важливо підготувати членів команди до можливих конфліктних ситуацій і пропонувати допомогу, не принижуючи гідність отримувачів.

Базові потреби населення деокупованих територій: безпека, житло, тепло, медична допомога, гігієна, їжа, вода, одяг, послуги. Кожна з потреб може бути задоволена різними способами – від допомоги в евакуації до сервісних послуг із психологічної підтримки.

Декілька порад

Залежно від регіону, пори року й наявності відчинених установ і магазинів потреби можуть змінюватися, тому перед поїздкою варто зв'язатися з місцевою владою чи представниками громади й уточнити потребу. Через певну хаотичність і неузгодженість поїздок різних організацій і міжнародних місій може відбуватися перенасиченість одним типом допомоги й криза з іншим. До прикладу, два основні типи товарів, які першими везуть на деокуповані території – їжа та ліки. Через неузгодженість часто відбуваються ситуації, коли в один населений пункт НУО та волонтери привозять багато хліба, але потрібна насамперед питна вода.

Медикаменти та вироби медичного призначення населенню має призначати лікар. Якщо в громаді немає амбулаторії або іншого закладу охорони здоров'я, а в команді немає лікаря, варто переговорити з ВЦА (Департаментом охорони здоров'я) чи з представниками інших НУО або міжнародних ор-

ганізацій, які мають у складі мобільні медичні бригади, і надавати лікарські засоби населенню через партнерів. За відсутності медичного персоналу і потребах кожного громадянина деокупованих територій в індивідуальній медичній допомозі неконтрольована видача медикаментів непідготовленому цивільному населенню принесе більше шкоди, ніж користі.

Їжу варто вибирати таку, яка не потребує спеціальних умов зберігання: крупи, макаронні вироби, консерви, борошно, олія.

У холодну пору року варто розглянути можливість облаштування пункту мобільного обігріву або закупівлю генератора, який забезпечить потреби всієї громади.

Можна надавати віддалено як специфічні послуги (наприклад, консультування щодо доступу до ЗПТ), так і загальні – юридичні консультації з приводу втраченого майна, розшуку зниклих, відновлення документів, отримання грошової допомоги від держави тощо.

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ ТА КОНТАКТИ

1. GENERIC SECURITY GUIDE FOR HUMANITARIAN ORGANISATIONS: https://ec.europa.eu/echo/files/evaluation/watsan2005/annex_files/ECHO/ECHO12%20-%20echo_generic_security_guide_en.doc
2. ДСНС: https://www.facebook.com/MNS.GOV.UA
3. Департамент безпеки домівок США: https://www.ready.gov/
4. Бомбосховища, укриття та захисні споруди в регіонах України: https://visitukraine.today/uk/blog/101/bomb-shelters-shelters-and-defense-structures-in-the-regions-of-ukraine
5. Рекомендації для населення під час воєнного стану від ЦГЗ: https://phc.org.ua/news/rekomendacii-dlya-naselennya-pid-chas-voennogo-stanu
6. Посібник для безробітного населення «Захист і самопоміч у надзвичайних ситуаціях»: https://dsns.gov.ua/upload/1/2/8/7/2/2020-6-16-3-zaxist-i-samopomic-a5.pdf

НОРМАТИВНА БАЗА

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану».
2. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».
3. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу».
4. В умовах воєнного або надзвичайного стану може бути встановлено окремі обмеження права громадян на проходження альтернативної служби із зазначенням строку дії цих обмежень. (ст. 1 Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу»).
5. Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану».
6. Розгляд питань про затвердження указів президента України про введення воєнного чи надзвичайного стану (Закон України «Про Регламент Верховної Ради України»).
7. Ст. 20 Закону України «Про поштовий зв'язок».
8. Ст. 24 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)».
9. Ст. 51 Закон України «Про телебачення і радіомовлення».
10. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану».
11. Постанова КМУ «Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану».
12. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про військово-транспортний обов'язок».
13. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан».
14. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану».
15. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку заборони торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, в умовах правового режиму воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях».
16. Постанова КМУ «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану».
17. Постанова «Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану».

18. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про організацію готівкового обігу і ведення емісійно-касових операцій у банківській системі в особливий період».
19. Постанова КМУ «Про затвердження переліку лікарських засобів, які мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, інші сильнодіючі речовини, щодо яких може встановлюватись особливий режим у сфері виробництва та реалізації під час запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану».
20. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану».
21. Постанова КМУ «Деякі питання оперативно-технічного управління телекомунікаційними мережами в умовах надзвичайних ситуацій, надзвичайного та воєнного стану».
22. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті в особливий період».

КОНТАКТИ РЯТУВАЛЬНИХ ТА АВАРІЙНИХ СЛУЖБ

112	Єдиний номер виклику всіх служб екстреної допомоги (диспетчер викличе бригаду потрібної служби)
101	Пожежна служба
102	Поліція
103	Швидка медична допомога
104	Аварійна служба газової мережі
0 800 501 482	телефон довіри СБУ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text

2 https://phc.org.ua/news/yak-vil-servisni-nuo-pracyuyut-v-umovakh-viyni-rezultati-opituvannya

3 https://zagoriy.foundation/wp-content/uploads/2022/04/potreby-tp-robota-nuo-pid-chas-vijny_.pdf

4 Адаптивний менеджмент. Посібник зі зменшення невизначеності та удосконалення програмування на основі фактичних даних / Пакт Україна. Київ, 2022. 60 с.

5 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text

6 https://dsns.gov.ua/upload/1/1/9/3/5/8/9/p3PS2zuw3LnQlvmy0cC26bPE3mnGj0b951EF1pwz.pdf

7 https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki/diyi-naselennya-v-umovax-nadzvicainix-situacii-vojennogo-xarakteru

8 https://dovidka.info/yak-povodytys-v-umovah-zagrozy-zaminuvannya/

9 https://firstaidcab.in.ua/

10 https://malteser.ua/pmd/

11 https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+FAW+2022_T2/about

12 https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra-SmartOsvita+Med+1/about

13 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-14#Text

14 https://www.who.int/health-topics/self-care#tab=tab_1

15 https://www.starlink.com/

16 https://www.facebook.com/UNICEFUkraine/posts/pfbid0qtvZYNogkifZ3h8nu1Lujd1oGyzdKM5qyUjxnpPEhG6pqF34Fj3Xw3BNnbau8PPkl

17 https://bit.ly/ULEADnezlamnistpoints

18 https://blog.mta.ua/yakij-obigrivach-najkrashhij-dlya-kvartiri/

19 https://t-remeta.gov.ua/uploads/templates/-evakuvacii.pdf

20 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17#Text

21 Facebook / ДСНС

22 Практичний посібник з безпеки: https://drive.google.com/file/d/1TnuGV8krCpd0SfcLmWgVpYXIlhP-wGXH/view

23 Освітній омбудсмен України Сергій Горбачов https://www.facebook.com/Education.Ombudsman.Sergii.Gorbachov/posts/438299008090433

24 За матеріалами: https://www.humanitarianoutcomes.org/sites/default/files/publications/ngo-risk_handbook.pdf

25 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

26 За матеріалами ДСНС

27 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text

28 https://www.minre.gov.ua/sites/default/files/field/docs/perelik_dodatok_do_nakazu_23_veresnya.pdf

29 https://minre.gov.ua/news/onovleno-aktualnyy-perelik-gromad-u-rayonah-boyovyh-diy-na-tot-i-tyh-shcho-v-otochenni-0

30 Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 23 листопада 2021 р. №258 «Про затвердження «Переліку та обсягів (вартості/ваги/кількості) обмежених або заборонених до переміщення через адміністративний кордон товарів, а також товарів, які можуть бути віднесені до особистих речей» поширюється на всі тимчасово окуповані території України: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-21#Text

31 https://ips.ligazakon.net/document/MU49006?an=445649

32 https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki/diyi-naselennya-v-umovax-nadzvicainix-situacii-vojennogo-xarakteru

33 https://dovidka.info/yak-perezhyty-vykradennya-i-polon/